

ลักษณะของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ ที่คลินิกปวดศีรษะ
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

นางสาวกรอนงค์ ยืนยงชัยวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสุขภาพจิต ภาควิชาจิตเวชศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-529-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

15 พ.ค. 2548

119373294

CHARACTERISTIC OF FUNCTIONAL HEADACHE PATIENTS
AT HEADACHE CLINIC, KING CHULALONGKORN
MEMORIAL HOSPITAL

Miss Komanong Yuenyongchaiwat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Mental Health

Department of Psychiatry

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN 974-331-529-2

กรอนงค์ ขันยงชัยวัฒน์ : ลักษณะของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพที่คลินิกปวดศีรษะ
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ (CHARACTERISTIC OF FUNCTIONAL HEADACHE PATIENTS
AT HEADACHE CLINIC, KING CHULALONGKORN MEMORIAL HOSPITAL)

อ.ที่ปรึกษา : อ.พญ.บุรณี กาญจนถวัลย์, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ.พญ.นันทิกา ทวิชาชาติ, 136 หน้า.
ISBN 974-331-529-2 :

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ และการหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะกับความตึงตัวของกล้ามเนื้อ และการหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะกับปัญหาสุขภาพจิต ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพที่คลินิกปวดศีรษะ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดยการสุ่มตัวอย่างจำนวน 110 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม และเครื่องมือ อีเอ็มจี ไบโอฟีดแบค วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for window

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ เป็นเพศหญิง 95 รายและเพศชาย 15 ราย อายุเฉลี่ย 32 ปี ส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรสคู่ คิดเป็น ร้อยละ 51.8 การศึกษาอยู่ในระดับสูง อาชีพรับจ้าง รายได้อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน คิดเป็น ร้อยละ 28.2 ส่วนใหญ่มีรายได้พอเพียงกับค่าใช้จ่าย คิดเป็น ร้อยละ 71.8 โดยเฉลี่ยมีอาการปวดศีรษะมานานประมาณ 8 ปี ความถี่ของอาการปวดศีรษะเฉลี่ย 10 วัน/เดือน ปวดศีรษะแต่ละครั้งนาน 30 นาที-4 ชั่วโมง คิดเป็น ร้อยละ 30.0 บริเวณที่ปวดศีรษะมักปวดศีรษะข้างซ้าย คิดเป็น ร้อยละ 22.7 ลักษณะอาการปวดศีรษะ คือลักษณะ ตื้อๆ คิดเป็น ร้อยละ 44.5 อาการร่วมที่พบในขณะที่มีอาการปวดศีรษะ คือ ไม่อยากอยู่ในที่มีเสียงดัง คิดเป็น ร้อยละ 68.2 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาการปวดศีรษะคือความเครียด คิดเป็น ร้อยละ 83.6 ผลกระทบที่เกิดจากอาการปวดศีรษะ คือ ความสามารถในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ คิดเป็น ร้อยละ 66.4 สมาชิกในครอบครัวของผู้ป่วยมีประวัติปวดศีรษะ คิดเป็น ร้อยละ 35.5 ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านการนอนหลับ ร้อยละ 81.8 โดยรูปแบบของปัญหาคือ ตื่นนอนตอนเช้า มักไม่สดชื่น คิดเป็น ร้อยละ 55.5 ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีระดับของความเครียดกังวลใจที่รุนแรง คิดเป็น ร้อยละ 44.5 ระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะ อยู่ในระดับปวดศีรษะปานกลาง แต่สามารถเพิกเฉยต่ออาการปวดเวลานั้นได้ ค่าเฉลี่ยความตึงตัวของกล้ามเนื้อ คือ 7.03 uV.

2. ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะกับความตึงตัวของกล้ามเนื้อ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>0.05$)

3. ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะกับปัญหาสุขภาพจิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p>0.05$)

ภาควิชา ..... จิตเวชศาสตร์ .....
สาขาวิชา ..... สุขภาพจิต .....
ปีการศึกษา ..... 2541 .....

ลายมือชื่อนิสิต ..... กรอนงค์ ขันยงชัยวัฒน์ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

4075204230 : MAJOR MENTAL HEALTH

KEY WORD: FUNCTIONAL HEADACHE PATIENTS / HEADACHE CLINIC

KORNANONG YUENYONGCHAIWAT : CHARACTERISTIC OF FUNCTIONAL HEADACHE PATIENTS AT HEADACHE CLINIC, KING CHULALONGKORN MEMORIAL HOSPITAL.

THESIS ADIVISOR : BURANEE KANCHANATAWAN, M.D., CO ADVISOR : ASSO.PROF.

NANTIKA TAVICHACHART, M.D. 136 p.p. ISBN 974-331-529-2

The purpose of this study were to 1.) study the characteristic of functional headache patients 2.) the correlation between pain intensity and muscle tension and 3.) the correlation between pain intensity and mental problems. The subject in this study included 110 patients. The measurement consisted of self-administrated questionnaire and EMG Biofeedback equipment. The data were analysed by SPSS for window.

The result were as follows:

1. The functional headache patients comprised of 95 females and 15 males (86.4% and 13.6% respectively). The average age was 32 years. Sociodemographically, headache sufferers were found commonly in couple status, high education level and employment status. The average duration of attack was 8 years, frequency of attack 10 day/month. 30% of the patients had a duration of headache between 30 min and 4 hr. Location of headache was pain in the left side of head only (22.7%), type of pain was pressing, tightening pain (44.5%), associated symptom of headache was phonophobia (68.2%). The main precipitating factor was stress (81.8%). The major impact the headache affected their ability to work efficiently (66.4%). Thirty-five point five percent of headache sufferers had a family history of similar headaches. Sleep problems were the most common associated problems among the headache sufferers (81.8%). Among subjects with sleep problems, lack of refreshment after sleep was the most common (55.5%). The headache sufferers had a high percentage of severe distress from GWB (44.5%). The headache intensity was headache pain level that could be ignored at times (27.3%). The average mean EMG level was 7.03 uV.

2. No statistically significant correlation between pain intensity and muscle tension level.

3. No statistically significant correlation between pain intensity and mental problem.

ภาควิชา.....จิตเวชศาสตร์.....

สาขาวิชา.....สุขภาพจิต.....

ปีการศึกษา.....2541.....

ลายมือชื่อนิสิต.....กมลนงค์.....ยู่นยงชัยวัฒน์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..........

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ของ อาจารย์ แพทย์หญิงบุรณี กาญจนถวัลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ แพทย์หญิงนันทิกา ทวิชาชาติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ตรวจแก้ไข ให้กำลังใจ และควบคุมการวิจัยด้วยดีมาตลอด ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ นายแพทย์กัมมัตต์ พันธุ์จินดา ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์สมรัตน์ เลิศมหาฤทธิ์ กรรมการสอบ ที่ได้ให้คำแนะนำ แก้ไข และปรับปรุงวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ตามหลักสูตร สาขาวิชาสุขภาพจิตแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์อนันต์ ศรีเกียรติขจร ที่กรุณาเอื้ออำนวยในการเก็บข้อมูลและการค้นคว้าเอกสารในการวิจัย อาจารย์ละเอียด ชูประยูร ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ Biofeedback และหนังสือในการค้นคว้าเพิ่มเติม และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจแบบสอบถาม

ขอขอบคุณ หัวหน้าพยาบาล ตึก ภ.ป.ร. ชั้น 3 เจ้าหน้าที่พยาบาล และผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

ขอขอบคุณ คุณชนิดา เรืองเดช ในการเก็บข้อมูล การให้ความรู้ในด้านต่างๆ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ด้วยดีมาตลอด ขอขอบคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ สุขภาพจิต ที่ช่วยการเก็บข้อมูล และคอยเป็นกำลังใจให้ ตลอดจนเพื่อนๆ ทุกคน และเนื่องจากทุนการวิจัยครั้งนี้ บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายสุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา ที่ได้ให้การสนับสนุนในด้านการเรียนมาโดยตลอด ผู้วิจัยจะระลึกถึงในพระคุณของทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้นและไม่อาจกล่าวนามได้หมดในที่นี้ ตลอดไป

กรอนงค์ ยืนยงชัยวัฒน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ

บทที่

1. บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
คำถามการวิจัย	5
สมมุติฐานการวิจัย	5
ผลหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	5
นิยามศัพท์	5
2. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
● ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอาการปวดศีรษะ	7
คำนำ	7
ประวัติ	7
ระบาดวิทยาของอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	8
● กลไกของอาการปวดศีรษะ	8
โครงสร้างที่ไวต่อความรู้สึกเจ็บปวดบริเวณศีรษะ	9
เส้นทางที่นำและควบคุมอาการเจ็บปวดบริเวณศีรษะ	9
สารเคมีที่เป็นตัวสื่อนำกระแสประสาทความเจ็บปวด	13
● Migraine	15
คำจำกัดความ	15
ระบาดวิทยา	16
พยาธิสรีรวิทยา	16
ลักษณะอาการทางคลินิก	23

บทที่	สารบัญ (ต่อ)	หน้า
	● Tension-type headache	30
	คำนำ	30
	ระบาดวิทยา	31
	พยาธิสรีรวิทยา	31
	ลักษณะอาการแสดงทางคลินิก	33
	● Cluster headache	33
	คำนำ	33
	ระบาดวิทยา	34
	พยาธิสรีรวิทยา	34
	อาการแสดงทางคลินิก	36
	● การประเมินความเจ็บปวด	37
	● ไบโอฟีดแบค	39
	ความหมาย	39
	วงจรการทำงานของไบโอฟีดแบค	39
	หลักการและกลไกของไบโอฟีดแบค	41
	ลักษณะของ EMG Biofeedback	
	ชนิด MyoScan Pro Emg Sensors	42
	● General Well-being Schedule	44
	● ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
3.	วิธีการดำเนินการวิจัย	50
	รูปแบบการวิจัย	50
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	50
	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	51
	เครื่องมือในการวิจัย	52
	การหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	53
	การวิเคราะห์ข้อมูล	53
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	54

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะ ชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	56
การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะ ชนิดที่มีพยาธิสภาพ โดยการวินิจฉัยจาก แพทย์ทางอายุรกรรมประสาท	70
การทดสอบสมมุติฐาน ด้านความสัมพันธ์	86
5. สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	88
สรุปผลการวิจัย	90
อภิปรายผล	95
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	102
รายการอ้างอิง	103
ภาคผนวก	111
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ในการตรวจแบบสอบถาม	112
ภาคผนวก ข เกณฑ์การวินิจฉัยของ International Headache Society	113
ภาคผนวก ค ใบชี้แจงในการทำวิทยานิพนธ์	127
ประวัติผู้เขียน	136

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะ ชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	56
2. ตารางแสดงลักษณะอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะ ชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	59
3. ตารางแสดงลักษณะอาการร่วมขณะที่มีอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	61
4. ตารางแสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	62
5. ตารางแสดงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	63
6. ตารางแสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่มีอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	64
7. ตารางแสดงระยะเวลาการนอนหลับ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	65
8. ตารางแสดงการมีปัญหาด้านการนอนหลับ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	65
9. ตารางแสดงรูปแบบของปัญหาการนอนหลับ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	66
10. ตารางแสดงระดับของปัญหาสุขภาพจิต ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	67
11. ตารางแสดงระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	68
12. ตารางแสดงค่าความตึงตัวของกล้ามเนื้อหน้าผาก ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	69
13. ตารางแสดงชนิดของอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะ ชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ ชนิดต่าง ๆ	70
14. ตารางแสดงข้อมูลทั่วไป ของผู้ป่วยที่ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	71
15. ตารางแสดงลักษณะอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	74

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
16. ตารางแสดงอาการร่วมที่พบในขณะปวดศีรษะ ของผู้ป่วย ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	76
17. ตารางแสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	77
18. ตารางแสดงผลกระทบที่เกิดจากอาการปวดศีรษะของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	78
19. ตารางแสดงสมาชิกในครอบครัวที่มีอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	79
20. ตารางแสดงระยะเวลาการนอนหลับ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	80
21. ตารางแสดงการมีปัญหาด้านการนอนหลับ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	81
22. ตารางแสดงรูปแบบของปัญหาการนอนหลับ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	82
23. ตารางแสดงค่าคะแนนเฉลี่ยของปัญหาสุขภาพจิต ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	83
24. ตารางแสดงระดับของปัญหาสุขภาพจิต ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	83
25. ตารางแสดงระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	84
26. ตารางแสดงค่าเฉลี่ยความตึงตัวของกล้ามเนื้อหน้าผาก ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	85
27. ตารางแสดงค่าความตึงตัวของกล้ามเนื้อ ของผู้ป่วยที่ ปวดศีรษะ Migraine และ Tension-type	85
28. ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะกับ ค่าความตึงตัวของกล้ามเนื้อหน้าผากของผู้ป่วยที่มีอาการ ปวดศีรษะชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	86
29. ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับความรุนแรงของอาการปวดศีรษะกับ ปัญหาสุขภาพจิต ของผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะ ชนิดที่ไม่มีพยาธิสภาพ	87